

**You have downloaded a document from
RE-BUS
repository of the University of Silesia in Katowice**

Title: Julia Kristeva, „The Portable Kristeva” New York: Columbia University Press, 2002 [recenzja]

Author: Paweł Jędrzejko

Citation style: Jędrzejko Paweł. (2002). Julia Kristeva, „The Portable Kristeva” New York: Columbia University Press, 2002 [recenzja].
"Er(r)go" (2002), Nr 5, z. 1, s. 161-164.

Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach - Licencja ta pozwala na kopiowanie, zmienianie, rozprowadzanie, przedstawianie i wykonywanie utworu tak długo, jak tylko na utwory zależne będzie udzielana taka sama licencja.

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Julia Kristeva, *The Portable Kristeva*. Wydanie uzupełnione; red. Kelly Oliver. New York: Columbia University Press, 2002; 474 strony. Publikacja anglojęzyczna.

The Portable Kristeva, czyli *Kristeva w wersji przenośnej* – obok zredagowanej przez T. Moi i wydanej w 1986 roku książki *The Kristeva Reader* – to najważniejszy być może zbiór tekstów Julii Kristewej dostępny obecnie na rynku. Omawiana tu pozycja, uzupełniona wobec poprzedniego wydania o najistotniejsze publikacje francuskiej badaczki z ostatnich pięciu lat, ma na celu dostarczenie czytelnikowi reprezentatywnego wyboru prac Kristewej, której Elaine Showalter otwarcie przyznaje „następstwo intelektualnego tronu” w sukcesji po Simone de Beauvoir, i którą Paul de Man umieszcza – obok Genette’a, Foucaulta i Circimasa – w gronie najwybitniejszych badaczy na świecie.

W założeniach redaktorki omawianej książki, profesor Kelly Oliver (autorki takich pozycji jak *Reading Kristeva*, czy *Witnessing*), wybór reprezentatywny powinien oferować czytelnikowi przegląd tych prac Kristewej, które wprowadziły do teorii i metodologii badań literackich i kulturowych „najważniejsze innowacje” i spowodowały, że ich autorka zyskała najwyższy status w świecie humanistyki jako „wiodący głos we współczesnej francuskiej krytyce”. Stąd też – choć tytuł zbioru wyraźnie tego nie wskazuje – *Kristeva w wersji przenośnej* nie zawiera utworów prozatorskich, ujmując jedynie publikacje naukowe badaczki.

Przedstawione w omawianym zbiorze teksty pogrupowane zostały tematycznie, umieszczone w sześciu zasadniczych rozdziałach opatrzonych krótkimi wstępami i – jako całość – poprzedzone zostały obszernym wprowadzeniem „O rewolucjach Kristewej” („Kristeva’s Revolutions”), stanowiącym syntetyczne omówienie intelektualnego dorobku badaczki, oraz wpływu, jaki jej prace wywarły na kształt współczesnej myśli krytycznej stymulując rozwój różnych perspektyw teoretycznych.

Przedstawione w omawianym zbiorze teksty pogrupowane zostały tematycznie, umieszczone w sześciu zasadniczych rozdziałach opatrzonych krótkimi wstępami i – jako całość – poprzedzone zostały obszernym wprowadzeniem „O rewolucjach Kristewej” („Kristeva’s Revolutions”), stanowiącym syntetyczne omówienie intelektualnego dorobku badaczki, oraz wpływu, jaki jej prace wywarły na kształt współczesnej myśli krytycznej stymulując rozwój różnych perspektyw teoretycznych.

Część pierwsza, *Trajektoria Kristewej, czyli o sobie własnymi słowami* (*Kristeva’s Trajectory: In Her Own Words*), zawiera tylko jeden tekst – autobiograficzny esej z 1984 roku zatytułowany *Hiperbola mej pamięci* (*My Memory’s Hyperbole*), który jako *Mémoires* ukazał się po francusku już w 1983 roku na łamach czasopisma „Infini”. W eseju tym Kristeva określa miejsce własnego intelektualnego dorobku w kontekście filozofii egzystencji, językoznawstwa, literatury, strukturalizmu i dekonstrukcji, oraz wskazuje czynniki, jakie wywarły najbardziej znaczący wpływ na rozwój jej poglądów. Omawia więc swe zaangażowanie w działalność grupy związanej z czasopismem „Tel Quel” (po rozwiązaniu którego powołano do życia „Infini”), podkreśla znaczenie przyjaźni z Emilem Beneviste, oraz wyjaśnia mechanizm swego stopniowego odstępowania od zainteresowań związanych z polityką i feminizmem, by ostatecznie podsumować swoją wypowiedź swoistą deklaracją wiary w przyszłość błędzącej wokół „Idei”, „Logosu” i „J’onnny” judeo-chrześcijańskiej kultury. Ten ważny, choć niedługi tekst, znakomicie wprowadza czytelnika w drugą część książki, poświęconą problematyce podmiotu w kontekście praktyki tworzenia (się) znaczeń.

Część druga zawiera bowiem reprezentatywne fragmenty z najszerzej chyba znanego tekstu Julii Kristevej – opublikowanej w 1974 roku pracy doktorskiej pt. *Revolucja w języku poetyckim* (*Revolution in Poetic Language*). Włączono tu takie teksty, jak *Prolegomenon*, *Semiotyczne a symboliczne* oraz *Negatywność: odrzucenie*, jak również fragmenty dwóch esejów: *Pożądanie w języku* (*Desire in Language*) z 1975 roku i *Czas i zmysł* (*Time and Sense*) z roku 1994. Wypowiedzi zawarte w tej części książki ilustrują podstawowe rozróżnienia, jakich badaczka w swym wywodzie dokonuje. Wprowadzają także w sposób systematyczny terminologię Kristevej, przygotowując czytelnika do lektury tekstów proponowanych w częściach kolejnych.

W części trzeciej, *Psychoanaliza miłości. Środek antydepresyjny* (*Psychoanalysis of Love: A Counterdepressant*), zawarte są *Historie miłosne* (*Tales of Love*) opublikowane po francusku w roku 1983 a po angielsku w roku 1987, fragment pierwszego rozdziału klasycznej już pracy poświęconej depresji i melancholii pt. *Czarne słońce* (*Black Sun*) (1987/1989) oraz fragment tekstu pt. *Nowe przypadłości duszy* (*New Maladies of the Soul*) (1993/1994), diagnozujący pustkę współczesnego życia i zanikanie znaczenia w dzisiejszym świecie.

Część czwarta, poświęcona *Tożsamości indywidualnej i narodowej* (*Individual and National Identity*), zestawia dwa ważne teksty Julii Kristevej: *W gestii lęku* (*Powers of Horror*) (1980), oraz *Obcy samym sobie* (*Strangers to Ourselves*) (1988). Pierwszą z wymienionych tu prac badaczka poświęca podziałom, których zajście warunkuje wykształcanie się tożsamości (– tu pojawia się dokładne omówienie kategorii *abject*, upodlonego/odrzuconego, trzeciego elementu ciągu podmiot-przedmiot). Drugi tekst dotyczy z kolei kategorii obcości, której analiza prowadzi autorkę do wniosku, iż etyka psychoanalizy powinna stanowić model dla etyki polityki.

Macierzyństwo, feminizm i kobieca seksualność (*Maternity, Feminism, and Female Sexuality*) to jednocześnie tytuł i słowa-klucze części piątej omawianego wyboru. Przedstawione są tutaj fragmenty wprowadzonych już wcześniej tekstów pochodzących ze zbiorów *Pożądanie w języku*, *Historie miłosne*, *Nowe przypadłości duszy* oraz *Czarne słońce*.

Pierwszy rozdział tej części prezentowanego tutaj wyboru poświęcony jest macierzyństwu. Czytelnik znajdzie tam przedruk pierwszej sekcji ważnego eseju Kristevej *Macierzyństwo oczyma Giovanni Belliniego* (*Motherhood According to Bellini*), zatytułowanej *Ciało matczyne* (*The Maternal Body*). Rozważania tam przedstawione budują teorię macierzyństwa o przeciwnej wobec Freudowskiej orientacji. Wychodząc od analizy tożsamości matki i jej niejasnego statusu jako podmiotu w kontekście biologicznej (przedsocjalnej) teorii macierzyństwa, Kristeva przechodzi do analizy macierzyństwa w perspektywie judeochrześcijańskiej. Zestawiając wnioski o podmiotowości matki płynące z obu analiz, badaczka argumentuje, iż macierzyństwo może być doświadczane przez kobietę jako „zjednoczenie”, w wyniku którego „kobieta staje się częścią różnicującego się wobec siebie samego macierzyńskiego *continuum*”, „stając się – i będąc – własną matką”. W ten sposób, twierdzi Kristeva, „kobieta aktualizuje homoseksualny aspekt macierzyństwa”. Kelly Oliver zauważa, że teza Kristevej o tym, iż matczyne ciało „lokuje *jouissance*” we własnej kobiecości i w samym macierzyństwie, jest tezą radykalnie opozycyjną wobec Freudowskiej, która wiąże macierzyństwo z zazdrością o penisa.

Przedstawione w części piątej kolejne wyimki – *Stabat Mater* (1977/1987) z *Historii miłosnych* oraz *Czas kobiet* (*Women's Time*) z *Nowych przypadłości duszy* – w jeszcze bardziej zaawansowanym stopniu problematyzują kwestie macierzyństwa i matczynej tożsamości, ale także poruszają szersze problemy kobiecej seksualności i kobiecości w ogóle.

Poetycki tekst *Stabat Mater* pisany jest w dwóch kolumnach, z których jedna opisuje osobiste doświadczenia Kristevej jako matki, a druga oferuje teoretyczną propozycję rekonceptualizacji macierzyństwa: „heretycki” manifest – jak określiła ów tekst Kelly Oliver – postulujący *her-ethics*, czyli kobiecą etykę, która nie dopuszcza możliwości redukcji matczynego ciała do – jak można byłoby to określić – brzemiennej ciszy.

Czas kobiet to esej, w którym Kristeva, omawiając rozwój teorii feministycznych, ostatecznie identyfikuje swoje poglądy z poglądami tzw. trzeciej generacji feministek, czyli ze światopoglądem tego pokolenia, które w odróżnieniu od poprzednich kwestionuje możliwość istnienia jakiegokolwiek tożsamości pozbawionej nieciągłości – szczególnie w kontekście płci (i ról społecznych płci).

W kolejnych podrozdziałach tej części książki powraca dyskusja wokół pojęcia *abjection* (upodłonego/odrzuconego) – tym razem w konkretnym kontekście kobiecości i macierzyństwa (temu poświęcony jest wywiad z Elaine Hoffman Baruch) – oraz wokół koncepcji melancholii, która zdaniem Kristevej stanowi inherentny element kobiecej seksualności. Autorka argumentuje, że w odróżnieniu od seksualności męskiej, seksualność kobieca naznaczona jest nieuniknionością odrzucenia matczynego ciała, a tym samym odrzucenia/upodlenia własnego: macierzyńskie *continuum* powoduje, iż kobiecość identyfikuje się z tym, co jednocześnie trzeba odrzucić (aby uzyskać własną heteroseksualną tożsamość) i czego odrzucić nie sposób (aby tożsamości nie utracić). Badaczka stawia tezę, że kobieca seksualność jest melancholijna, ponieważ kobiecość, aby być kobiecością, w nieunikniony sposób musi nosić w sobie „martwe matczyne ciało”.

Tekstem zamykającym piątą część zbioru jest wprowadzenie do poświęconej Hannie Arendt książki *Kobiety geniusz (Female Genius)*, w której badaczka buduje dyskurs niepowtarzalności twórczej jednostki w kategoriach „codziennej niecodzienności”, prowadząc swój wywód ku ostatecznemu wnioskowi o nieszablonowości i odrębności każdej kobiety, i w ten sposób kwestionując sens wszelkich uogólniających koncepcji.

Ostatnia część *Kristevej w wersji przenośnej*, zatytułowana *Rewolta i wyobraźnia (Revolt and Imagination)*, zawiera fragmenty z dwóch książek francuskiej badaczki – *Sens i nonsens rewolty (The Sense and Non-sense of Revolt)*, oraz *Rewolta intymna (Intimate Revolt)*, w których Kristeva po dwudziestu latach powraca do kwestii o znaczeniu zasadniczym dla jej wczesnych prac. „Klamra”, jaką Kelly Oliver spina całość zbioru, nie jest jednak zabiegiem wyłącznie kompozycyjnym, który w wygodny sposób „współgra” z chronologią rozwoju myśli Kristevej. Umieszczając w końcowej części książki teksty takie jak *Przyszłość rewolty (The Future of the Revolt)*, *Rewolta dziś? (What Revolt Today?)*, czy *Przyczynki do badań (Elements for Research)*, redaktorka zapoznaje czytelnika z tymi poglądami następczyni de Beauvoir, które reprezentują obecny kierunek rozwoju jej świadomości teoretycznej i umożliwia mu dokonanie rekapitulacji zasadniczych koncepcji Kristevej, które stały się inspiracją dla całego pokolenia badaczy.

Kristeva w wersji przenośnej jest pozycją ważną i przydatną. Reprezentatywny wybór tekstów umożliwia czytelnikowi zapoznanie się z szerokim myślowym spektrum Julii Kristevej, ujmując wszystkie jej najistotniejsze postulaty teoretyczne i wyjaśniając kluczowe dla nich koncepty. Choć naturalnie wybór taki nie zastąpi lektury całościowej, z całą pewnością może stanowić materiał dydaktyczny dla studentów takich kierunków jak literaturoznawstwo, *gender studies*, czy kulturoznawstwo, oraz wygodne źródło bibliograficznych odniesień dla naukowca stosującego we własnej pracy badawczej stworzone przez Kristevą koncepcje. Przekład omówionego zbioru, lub analogicznie skomponowany, polskojęzyczny wybór tekstów Julii Kristevej, byłby pozycją ze wszech miar pożądaną.